

5.11.2009

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta SATA-komitean loppuvalmisteluun

1. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy vaatii varhaista puuttumista

Neuvottelukunta korostaa, että nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi on kiinnitettävä huomiota lapsiperheiden tulonjakoon. Tämä koskee erityisesti yksinhuoltajaperheitä, pienten lasten perheitä ja monilapsisia perheitä. Lapsiperheiden köyhyyteen liittyy monia lasten ja nuorten syrjäytymistä lisääviä tekijöitä koko elämänkaaren aikana.

Nuorten syrjäytymisen tehokas ehkäisy vaatii onnistuakseen ymmärrystä lapsuuden ja varhaiskasvatuksen merkittävyydestä ihmisen persoonallisuuden ja erilaisten valmiuksien kehittymiselle. Esimerkiksi hoitamattomat luki- ja muut oppimisvaikeudet vaikuttavat ihmisen koko elämänkaareen. Lapsen kehityksen viiveet ovat todettavissa suurelta osin jo 4-vuotiaana. Niin sanotun Lene-arvioinnin perusteella 4-vuotiaan kokonaiskehitys ennakoii hyvin esimerkiksi myöhempää kouluasuoriutumista.

Koko väestön terveyseroissa, koulutukseen hakeutumisessa ja toimeentulon muodostumisessa on monia varhaiseen perhetilanteeseen palautuvia vaikuttimia. Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista ei tupakoi 31 prosenttia, kun vastaava luku lukio-opiskelijoilla on 55 prosenttia. Ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoista juo itseänsä humalaan vähintään kerran kuukaudessa 38 prosenttia, kun vastaava luku lukio-opiskelijoilla on 25 prosenttia. Näiden kahden koulutustaustan väliset terveyserot tulevat esille monin eri mittarein (Kouluterveyskysely 2009). Samalla korkeasti koulutettujen vanhempien lapsilla on selkeästi muita suurempi todennäköisyys kouluttautua pitkälle.

Neuvottelukunta esittää, että komitean mietinnössä todetaan selkeästi lapsiperheiden taloudellisen aseman vaikutus lapsen ja nuoren syrjäytymiseen. Lisäksi neuvottelukunta esittää, että komitea liittyy linjauksen *vaikeissa oloissa olevien lasten ja nuorten aseman parantamiseksi käynnistettävästä ohjelmasta* (kohta 4.10) osaksi valtioneuvoston lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämishojelman vuosille 2011–2015 valmistelua. Kehittämishojelmalle on mahdollista saada laaja kaikki ministeriöt kattava poikkihallinnollinen valmistelu ja toimeenpanon seuranta.

2. Opiskelijalapsiperheiden asema ja opintotuki sosiaalipoliittisena instrumenttina

Lapsiperheiden tulonjaossa opiskelijalapsiperheet näyttäytyvät haasteellisena ryhmänä. Opiskelijalapsiperheiden heikko sosioekonominen asema viivästyttää osaltaan opiskelijoiden perheellistymistä. Ensisynnyttäjien keski-ikä on Suomessa korkea. Ensisynnyttäjien keski-ikä vuonna 2008 oli 28,2 vuotta. Ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut 0,6 vuodella 2000-luvulla. Opintotuen huoltajakorotus poistettiin korkeakouluopiskelijoilta vuonna 1992 ja toisen asteen opiskelijoilta vuonna 1994. Opetusministeriön työryhmä (OPM 2009:14) on esittänyt opintorahan huoltajakorotuksen käyttöön ottamista. Huoltajakorotus suuruudeltaan 145 euroa/kuukausi tuottaisi kustannuksia noin 23 miljoonaa euroa.

Neuvottelukunta esittää, että komitea ilmaisee myönteisen kannan opiskelijaperheiden taloudellisen aseman parantamiseen opintotuen huoltajakorotuksen käyttöön ottamisella perusteluina opiskelijalapsiperheiden heikko taloudellinen asema sekä tarve luoda kannustimia varhaisemmalle perheen perustami-

selle. Lisäksi neuvottelukunta toivoo, että komitea esittää opintotukea mukaan lakisääteiseen perusturvaetuuksien riittävyden määräaikaisarviointiin. Opintotuen on oltava nuorelle aina toimeentulotukea parempi vaihtoehto. Samalla työryhmä toivoo komitean esittävän opintotuen kehittämistä jatkossa osana sosiaaliturvan kokonaisuutta. Nyt tehdyssä komiteavalmistelussa opintotuki on irrotettu tarpeettomasti ja ilman kestäviä perusteluja erilliseksi ja irralliseksi osaksi sosiaaliturvaa.

3. Koulutukseen hakeutuminen ja työelämän kannusteet

Julkisen talouden kestokyvyn kannalta on edistettävä nuorten siirtymistä mahdollisimman kitkattomasti työmarkkinoille ja nostettava 55–64-vuotiaiden työllisyysastetta, joka on Suomessa matala muihin Pohjoismaihin verrattuna. Työllisyysaste 55–64-vuotiailla suomalaisilla oli 54,5 prosenttia vuonna 2006, kun vastaava luku Ruotsissa oli noin 70 prosenttia. Työelämästä eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen on kansantaloudellisesti merkittävämpi haaste kuin työmarkkinoille siirtymisen jouduttaminen nuoria koskien. Työurien pidentämisen kulmakivinä ovat pitkälti työelämän laatu, työssä jaksaminen ja työn tuottavuus. Vieraskielisten (sisältää saamenkieliset) eli muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien nuorten asema työmarkkinoilla on heikko. Vuonna 2007 ennen taloudellisen taantumien alkamista 20–24-vuotiaiden vieraskielisten työllisten osuus oli noin 11 prosenttia alhaisempi kuin suomenkielisillä ja 25–29-vuotiaiden osalta vastaava luku oli 23 prosenttia. Ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oli 20–24-vuotiaista suomen- ja ruotsinkielisistä vuonna 2007 noin 17 prosenttia, mutta vieraskielisistä 20–24-vuotiaista ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa oli noin 62 prosenttia.

Suomessa osatyökykyisten työllistäminen on vähäistä verrattuna muihin Pohjoismaihin, joissa syyperusteinen työssäolon tukeminen on mahdollistanut muun muassa vammaisryhmien työllistymisen tuetun työllistymisen avulla. Tällöin valtio korvaa tuottavuuden alenemisesta johtuvan työmarkkinallisen haitan.

Neuvottelukunta korostaa tarvetta esittää selkeästi, millä toimin ja kustannuksin työttömyysturvan, muun sosiaaliturvan ja verotuksen yhteensovittaminen tekee työn vastaanottamisen aina muita vaihtoehtoja kannattavammaksi. Neuvottelukunta toivoo komitean esittävän jatkovalmisteltavaksi osatyökykyisten työllistämisen edistämistä koskevat toimenpiteet TEM:n, STM:n ja VM:n välisessä työryhmässä kuluvan hallituskauden loppuun mennessä. Samalla tulisi tarkastella, miten sosiaalisten valmiuksien rajoitteet on luettavissa osatyökykyisyyden käsitteeseen.

4. Sukupolvien välinen tulonjako

Taloudellisesta taantumasta ja väestön ikääntymisestä aiheutuvien menopaineiden johdosta valtionvelka ylittää varovaisesti arvioiden 100 miljardia euroa vuonna 2013. Valtion velkaantumisen syntyvä paine kompensoida julkista taloutta nostamalla työnantajien ja työntekijöiden työeläkemaksua on selkeä. Eläkepolitiikan keskeiset tavoitteet ja lähtökohdat on linjattava avoimesti pitkällä tähtäimellä.

Vuodesta 2005 lähtien eläkettä on karttunut alle 3-vuotiaista lastaan hoitavalle vanhemmalle hoitovapaan ajalta. Eläkkeen karttumien perusteena oleva laskennallinen tulo on tällä hetkellä kotihoidontukikuukausien ajalta 624,14 euroa/kuukausi. Lastenhoitoajalta karttuu eläkettä 1,5 % vuosiansiosta.

Neuvottelukunta esittää, että hoitovapaan ajalta lasta hoitavan vanhemman eläkekarttumien perusteena oleva laskennallinen tulo nostetaan kotihoidontukikuukausilta 1500 euroon/kuukausi. Uudistus parantaisi hoitovapaalla lastaan hoitavan vanhemman eläketurvaa. Uudistus edistäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa, koska äidit käyttävät valtaosan hoitovapaista.

Neuvottelukunta korostaa tarvetta sopia eläkepolitiikan linjoista yhdessä eri sukupolvien kesken – nykyisyyttä ei saa suosia tulevaisuuden kustannuksella. Neuvottelukunta toivoo komitean esittävän hallituksen selontekoa eläkepolitiikan tulevaisuuden näkymistä ja eläkepolitiikan asiantuntijaelimen perustamista osana perusturvaetuuksien riittävyden määräaikaisarvioita. Eläkepolitiikan asiantuntijaelimen

tehtävänä olisi seurata ja arvioida eläkejärjestelmän kehittämistä. Asiantuntijaelimessä tulisi olla työmarkkinaosapuolten ja keskeisten eläkepolitiikasta vastaavien ministeriöiden ohella nuorten edustajat.

Lisätietoja: pääsihteeri Tuomas Kurttila, 0400 681 680